

tury, fenomenologicky svůj objekt uzávorkoval (nikoli náhodou se odvolává na R. Ingardena) a filozoficky kontemplativně hledá polohy člověka a světa: v Poláčkově díle nachází věčná dilemata člověka překonávajícího svoji animální podstatu: „Lidská povaha spočívá v neustálém úsilí o překračování hranic animálnosti, která je zakotvena v člověku, jakož i v tom, aby lidstvem i lidskou úlohou vytvářet hodnoty vyrůstal člověk nad tyto hranice.“ (s. 92).

Užitečná je práce Lubomíra Machaly *Česká literatura v zrcadle literárních cen udělených v roce 2007*, v níž autor využil svých zkušeností s psaním podobných přehledů, v panoramatu různých a různě vznikajících cen (kdo si nyní vzpomene na ty předlistopadové?); při jejich jménech a jménech jejich nositelů si maně uvědomí všechn běh věcí a souvislostí i úsloví o světské slávě polní trávě; nicméně i tyto údaje svědčí ani ne tak o estetické a lidské hodnotě literatury, jako spíše o politickém a interpersonálním stavu společnosti: např. pro Milana Kunderu muselo být velmi zajímavé stát se nositelem ceny Ladislava Fukse, ale proti gustu žádný dšputát. Tyto přehledy jsou pro poznání literárního a politického života takřka nezbytné, a proto je nutno je ocenit.

Ze sborníku se poněkud vymykají dvě studie: jako by sem ani nepatřily svou koncentrací, celistvostí, jakýmsi vnitřním klidem. Jsou na vysoké teoretické úrovni, navazují na světové debaty o komparatistice a naratologii. U jejich autorů – Marka Juvana a Alenky Koron(ové) z Lublaně – nevadí ani jejich slovinština, v druhém případě obohacená anglickým abstraktem.

Kontexty literární vědy I jsou prvním krokem k založení tradice a koneckonců samostatného časopisu, jehož hlavním cílem by měla být obnova literárněvědné platformy napříč generacemi, názorovými antagonismy, zájmovými skupinami a utváření přející pospolitosti, jak o ní tak pěkně roku 1985 v nultém čísle brněnského kulturního časopisu *ROK* vyvzdorovaném tehdy v nepříznivém politickém prostředí psal jeho pozdější polistopadový redaktor Jiří Poláček. Jen doufejme, že tento ještě neexistující časopis nestihne osud polistopadového *ROKU*.

Ivo Pospíšil

Живи, как пишешь, и пиши, как живешь¹

Смирнов, А. А.: Романтическая лирика А. С. Пушкина как художественная целостность. Москва, Наука 2007, 308 с.

Romantismus jako umělecký protiklad klasicismu stavěl na roveň poezii a prostý život. Stejnou myšlenku proklamoval ve své lyrice i Žukovskij, jeden ze zakladatelů a hlavních představitelů ruského romantismu. Dílo Baťušкова a Žukovského položilo základní stavební kámen budoucí Puškinově romantické lyrice, která je také hlavním tématem monografie profesora MGU Aleksandra Andrejeviče Smirnova.

Přímými vlivy těchto dvou poetů na mladého Puškina se autor zabývá především v I. kapitole (*Романтические начала в поэзии К. Н. Батюшкова и В. А. Жуковского*)

¹ Смирнов, А. А.: Романтическая лирика А. С. Пушкина как художественная целостность. Москва 2007, с. 67.

как предпосылка становления пушкинского романтизма). Autor si všimá rané poezie Puškina (během jeho působení v Petrohradu), v níž nachází první známky osamělosti romantického hrdiny. Její subjekt je oproštěn od starostí běžného dne, vzdaluje se realitě a zabývá se pouze sám sebou. Kromě popisu hlavních znaků romantického hrdiny se první kapitola zabývá také epikurejskými motivy a řeckou literaturou, které se ve značné míře objevují v lyrice K. N. Baťuškovy – soudí, že řecká literatura byla velice blízká svým neustálým hledáním krásy a harmonie mezi člověkem a přírodou všem ruským romantikům. Epikureismus jako předchůdce romantismu s sebou do literatury přináší psychologizaci osobnosti a vytváří tím v poezii nové duševní stavy, čímž se mimo jiné nechal ovlivnit i mladý Puškin. A. A. Smirnov podrobně popisuje tehdejší trendy v ruské literatuře (idealizace osobnosti, hledání krásy a přirozenosti, ambivalence hry a reality), s pomocí kterých Puškin vytvořil novou romantickou lyriku. Smirnov je nazývá „romantickým ideálem“. Zatímco se romantismus upevňoval v Puškinově lyrice, Baťuškovův úmysl vytvořit romantickou lyriku ztroskotal podle něho na neschopnosti rozlišení mezi realitou a snem. Baťuškov však nebyl jediným romantikem, který měl vliv na tvorbu mladého Puškina. Značný vliv na jeho poezii měl Žukovskij (individuální způsoby poetického pohledu na svět, motiv krajiny, zobrazení drsné přírody jako oproštění od starostí běžného dne). Konec první kapitoly je věnován srovnání poezie Puškina a Žukovského.

Druhá kapitola nazvaná *Универсализм как содержание романтического идеала в лирике Пушкина*, pojednává o vzpomínkách jako zdroji inspirace v tvorbě romantiků. Puškinův ideál se stále častěji objevuje v ženském rodě. Smirnov považuje za důležitý mezník v tvůrčím životě Puškina dynamickou báseň Буря (1825), která charakterizuje ženské rysy jako je harmonie, klid a duševno. Puškinova lyrika se uplatněním těchto motivů stává klidnější a umírněnější.

Třetí kapitola (*Критерии поэтической ценности в романтической лирике Пушкина*), se zabývá srovnáním lyrického „já“ v ruském a evropském romantismu. Na rozdíl od literatury raného klasicismu je v romantismu „já“ vyjádřeno celkem suverénně. To dokládá, že důraz je kladen především na osobnost² a hrdina stojí téměř vždy v popředí děje. Autor se domnívá, že základ tomuto novému uctívanému statutu položil Žukovskij a svou domněnku dokládá analýzou Žukovského básně *Я музу юную, бывало // Встречал в подлунной стороне...* (1823), ve které je subjekt zcela neohrožen vnějšími skutečnostmi, jeho chování nevychází z žádných pravidel a jedná spontánně. Otevírá se tím další podkapitolou zabývající se svobodou v Puškinově lyrice. Autor v této části monografie shrnuje celou řadu dokladů o tom, jak výraznou roli svoboda hrála v jeho díle. Lidskou touhu po svobodě a nespoutanosti zdůrazňuje vytvářením světa bez mravních pravidel. Paradoxně však svoboda často zůstává nedosažitelná stejně jako láska a přátelství. Romantický hrdina je neustále podváděn a zrazován, proto je v reálném životě podezřívavý. Smirnov neopomíná další pro Puškina typický rys, a to smířenost. Strádání a smutek patří podle jeho názoru k básníkovu životu. (*Мне вас не жаль, года весны моей...* [1820]³) Z toho autor vyvozuje, že konflikt se společností přivádí romantického hrdinu k jakési vnitřní nezávislosti. Po dlouhé fázi strádání přichází hrdina v prozření, jež Smirnov nazývá

² Смрнов, А. А.: Романтическая лирика А. С. Пушкина как художественная целостность. Москва 2007, с. 138.

³ Там же, с. 143.

„состояние душевной тишины“⁴. Teprve tehdy je připraven zaujmout nový postoj k celému světu. Poezie v romantismu je mimo jiné vnímána jako prostředek k popisu historických událostí a legendarizace osobnosti – autor uzavírá třetí kapitolu své monografie právě zmíněním Puškinovy fascinace Napoleonem.

Kapitola čtvrtá nese název *Романтический психологизм в лирике Пушкина*. Smirnov v ní opět srovnává poezii klasicismu a romantismu, tentokrát však z hlediska emocionálnosti. V popředí klasicismu stojí moudrý a praktický člověk, zatímco romantická duše je přeplněna emocemi, náladami a neklidnými myšlenkovými pochody. Autor tak prostřednictvím svého hrdiny neustále produkuje nové myšlenky a názory. Tato „přehnaná“ pozornost k vnitřnímu světu lyrického hrdiny sblížuje sentimentálního Karamzina a romantika Puškina. Smirnov nachází pouze jediný rozdíl: u Karamzina vystupuje jako prostředek k upevnění etické individualnosti, zatímco u Puškina je veškerá pozornost upřena k ideálům krásy. Autor monografie tento přechod od sentimentalismu k romantismu označuje termínem „смена ценностной ориентации“⁵.

Monografie je po obsahové stránce vydařeně sestaveným celkem. Jejím nesporným kladem je stále přítomný srovnávací aspekt – dotýká se nejen samotného romantismu, ale srovnává jej stále s literaturou klasicismu a sentimentalismu. Kladem je Smirnovova zasvěcenost (je např. autorem monografie o ruském klasicismu) takže zvolená problematika je probírána z autorem zvolených zorných úhlů pečlivě se zahrnutím konkrétních výsledků jeho nejnovějšího zkoumání romantické tvorby. Monografie také vyniká svou důsledností. Autor svůj výklad směřuje k objektivnímu výkladu Puškinova díla v dobovém kontextu. Je doplněna objemným soupisem literatury, obsahem a dalšími biografickými prameny.

Hana Machourková

Kam s ní? – o próze Anatolije Kima

Sováková, J.: Románový svět Anatolije Kima. Fakulta pedagogická Západočeské univerzity v Plzni, Plzeň 2008, 174 stran.

Anatolij Kim (nar. 1939) je bezesporu jedním z neoriginálnějších současných ruských spisovatelů. Ruský Korejec nebo korejský Rus původem, povoláním (po mnoha jiných) nakonec ruský spisovatel – prozaik, romanopisec, zaměřením někdo, kdo se jen těžko definuje pomocí „zavedených“ pojmů užívaných ve filozofii, genologii, poetice či v literární historii.

Najít jeho místo ve vývoji ruské literatury a pojmenovat specifické rysy jeho románové tvorby, tedy úkol, kterého se s energií a entuziasmem Jana Sováková ujala, je rozhodně mimořádně nesnadný. Jde o první monografii o Kimově tvorbě u nás, proto lze její práci považovat za důležitý krok v syntetičtějším uchopení originálního díla, jemuž jen těžko budeme hledat rovné v ruské i české literatuře.

⁴ Смрнов, А. А.: Романтическая лирика А. С. Пушкина как художественная целостность. Москва 2007, с. 145.

⁵ Там же, с. 229.